Editorial

Editorial 3

Stati

Pavel Kaczor, Michal Kaczor:
Stárnutí obyvatelstva versus ekonomická aktivita seniorů 7

Barbora Kováčová:
Aktivizácia kognitívnych funkcií u seniorov počas individuálnej
a skupinovej ergoterapeutickej intervencie v inštitucionálnom prostredí 22

Leoš Zatloukal, Lenka Tkadlčíková:
„Pomoc“ a „kontrola“ v poradenské praxi sociálních pracovníků
z pohledu přístupu zaměřeného na řešení 39

Veronika Benešová, Edita Šmidmajerová:
Supervize jako nástroj v prevenci syndromu vyhoření 63

Blanka Kissová, Romana Lukášová, Daniel Topinka:
Institucionální pomoc v oblasti domácího násilí z perspektivy
obětí domácího násilí v partnerském vztahu 72

Jana Růžičková, Monika Punová:
Doprovázení členů skautu v obtížných životních situacích 85

Recenze

Marcela Hauke a kolektiv: Když do života vstoupí demence.
Praktický průvodce péčí o osoby s demencí nejen v domácím prostředí.
(Kateřina Kubalčíková) 102

Martin Hamadej a Beáta Balogová: Efektivita socioterapie u mentálne postihnutého dieťaťa.
(Lívia Pížová) 104

Online prakticko-publicistická část časopisu 108

Naše poslání a cíle 109

Zaměření příštího čísla 110

Editorial

Editorial 3

Articles

Pavel Kaczor, Michal Kaczor:
Ageing of Population vs. Economic Activity of Seniors 7

Barbora Kovacova:
Activation of Cognitive Functions in Seniors during Individual
and Group Occupational Therapy Intervention in Institutional Environments 22

Leos Zatloukal, Lenka Tkadlcikova:
"Assistance" and "Control" in Social Work Counselling Practice
from the Perspective of a Solution-Focused Approach 39

Veronika Benesova, Edita Smidmajerova:
Supervision as a Tool in Preventing Burnout Syndrome 63

Blanka Kissova, Romana Lukasova, Daniel Topinka:
Institutional Aid for Domestic Violence from the Perspective
of Victims in a Partner Relationship 72

Jana Ruzickova, Monika Punova:
Counselling in the Difficult Life Situations of Scout Troop Members 85

Book Reviews

Book Reviews 102

Online Practical-Journalistic Part of the Journal 108

Our Mission 109

Next Issue Focus 110

Stárnutí obyvatelstva versus ekonomická aktivita seniorů[1]

Ageing of Population vs. Economic Activity of Seniors

Pavel Kaczor, Michal Kaczor

Ing. Pavel Kaczor, Ph.D.,[2] se dlouhodobě zabývá především problematikou trhu práce a rovněž tématy sociálními. Věnuje se jim také profesně – dříve jako vedoucí odboru státní sociální podpory na MěÚ v Táboře a od roku 2007 jako ředitel táborského pracoviště Úřadu práce ČR. Publikuje (jeho poslední monografie „Sociální politika a sociální systém ČR" získala cenu nakladatelství Oeconomica) a externě vyučuje na VŠE v Praze a na SLU.

Mgr. Michal Kaczor[3] po vystudování oboru Sociální a charitativní práce na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích absolvoval navazující magisterské studium Etika v sociální práci. Toho času působí jako interní doktorand oboru Charitativní práce tamtéž. Badatelsky se zaměřuje na problematiku všímavosti (Mindfulness) a jejího potenciálu v duševní hygieně sociálních pracovníků.

Abstrakt
CÍLE: Předkládaný text hledá odpovědi na otázku, jakým způsobem se očekávané nepříznivé demografické trendy v ČR odrazí v sociálním systému, potažmo i v sociální práci. TEORETICKÁ VÝCHODISKA: Text vychází především z demografických prognóz ČSÚ a OSN při respektování aktuálně nastavených parametrů sociálního systému ČR. METODY: S ohledem na specifika tématu je použita především analýza sekundárních dat, dílčí pasáže využívají komparaci ČR s dalšími zeměmi EU stejně jako s významnými světovými ekonomikami. VÝSLEDKY: Očekávané demografické změny v ČR budou mít v příštích desetiletích významný dopad na ekonomiku ČR, trh práce i systém veřejných financí. Tento trend nebude možné zcela eliminovat, pouze zmírnit, a to v zásadě třemi způsoby: pronatalitními opatřeními, vyšším využitím práce seniorů a vyšší mírou využití práce cizinců. IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI: Očekávaný demografický vývoj, stejně jako očekávaný nedostatek prostředků v systému veřejných financí, bude mít dopady rovněž na sociální práci. Jednak ve smyslu kvantitativním (rostoucí poptávka po řadě sociálních služeb v důsledku stárnutí populace), ale rovněž ve smyslu kvalitativním (změna požadavků na formu a standard sociální práce, které budou vyvolány především zcela jinou mentalitou dnešní mladé generace, která začne v budoucnu relevantní sociální služby využívat).

Klíčová slova
demografický vývoj, porodnost, stárnutí obyvatelstva, důchodový věk, sociální rizika

[1] Článek je podpořen grantem specifického výzkumu GAJU č. 157/2016/H.

[2] Kontakt: Ing. Pavel Kaczor, Ph.D., Úřad práce ČR, kontaktní pracoviště Tábor, Husovo nám. 2938, 390 02 Tábor; pavel.kaczor@uradprace.cz

[3] Kontakt: Mgr. Michal Kaczor, Teologická fakulta Jihočeské univerzity, Katedra etiky, psychologie a charitativní práce, Kněžská 8, 370 01 České Budějovice; info@michalkaczor.cz

Abstract
OBJECTIVES: The presented text seeks answers to the question of how the expected unfavourable demographic trends in the Czech Republic will be reflected in the social system, and also in social work. THEORETICAL BASE: This text is based primarily on the demographic forecasts of the CZSO and the UN, while respecting the currently set parameters of the Czech social system. METHODS: With regard to the specifics of the topic, an analysis of secondary data is used; the specific passages use a comparison of the Czech Republic with other EU countries, as well as with important world economies. OUTCOMES: Expected demographic changes in the Czech Republic will have a significant impact on the Czech economy, the labour market and the public finance system over the next decades. This trend cannot be eliminated altogether, although it can be alleviated in three basic ways: by means of pre-natal measures, greater use of work by seniors and foreigners. SOCIAL WORK IMPLICATIONS: The expected demographic developments, as well as the expected shortage of funds in the public finance system, will also have implications for social work. Firstly, it would be in terms of its quantity (increasing demand for a range of social services due to the aging population), but also in the sense of its quality (changing the requirements for the form and standard of social work, which will be evoked by the completely different mentality of today's young generation, who will start to use relevant social services in the future).

Keywords
demographic changes, birth rate, ageing of the population, retirement age, social risks

ÚVOD

Není pochyb o tom, že obyvatelstvo ČR povážlivým tempem stárne – a se stejným fenoménem se potýká i naprostá většina vyspělých ekonomik. Nelze upírat statistickým či vládním autoritám takto postižených zemí, že by na tento závažný jev či na jeho možné dopady dostatečně neupozorňovaly. Jen namátkou lze připomenout často citovanou Zelenou knihu Evropské komise, která již v roce 2004 důrazně apelovala na včasné řešení možných dopadů očekávaného úbytku obyvatelstva. Jeho dynamiku přitom pouze v rámci členských zemí EU, resp. tehdejší EU-25, také poměrně přesně kvantifikovala. Konkrétně se v Zelené knize hovoří o tom, že: „*I při zachování současných imigračních toků bude mít pokles populace v produktivním věku, a to jen v letech 2010–2030, za následek úbytek 20 milionů zaměstnaných osob. Takový vývoj bude mít obrovský dopad na celkovou ekonomickou situaci, ekonomický růst, stejně jako fungování vnitřního trhu a konkurenceschopnosti podniků EU*“ (Commission of the European Communities, 2005:3). Podobné obavy ani v nejmenším nelze označovat za přehnané, neboť očekávané, řádově desítky milionů neobsazených pracovních míst se musejí nutně v ekonomických ukazatelích EU, potažmo jejích členských zemí, projevit. Pokud bychom se chtěli zaměřit přímo na ČR, pak ani zde nejsou prognózy nikterak příznivé. Podle ČSÚ by měl do roku 2100 počet obyvatel v produktivním věku (tj. 15–64 let) v ČR poklesnout ze současných 6,923 mil. osob na 4,248 mil. osob (ČSÚ, 2013). To představuje v této, pro fungování každé ekonomiky velmi klíčové věkové kategorii úbytek o bezmála 40 % aktuálního počtu osob! Na tuto alarmující predikci je úzce navázána i hlavní ambice tohoto příspěvku: **Hlavním cílem předkládaného textu je rekapitulovat základní trendy demografického vývoje v ČR do roku 2100 a na jejich základě identifikovat hlavní oblasti rizik, která z tohoto vývoje mohou pro ČR vyplývat. V závěru textu se autoři zaměří také na oblast možné eliminace negativních dopadů plynoucích z očekávaného demografického vývoje, stejně jako z fenoménu obecného stárnutí populace.**

Aktivizácia kognitívnych funkcií u seniorov počas individuálnej a skupinovej ergoterapeutickej intervencie v inštitucionálnom prostredí

Activation of Cognitive Functions in Seniors during Individual and Group Occupational Therapy Intervention in Institutional Environments

Barbora Kováčová

Doc. PaedDr. Barbora Kováčová, PhD.,[1] je liečebná pedagogička, ktorá pôsobí na akademickej pôde a v rámci dobrovoľníckej činnosti overuje programy koncipované na báze expresívnych terapií a terapeutických prístupov v školských a sociálnych zariadeniach. Odborne sa profiluje na využívanie terapie s bábkou, ergoterapie, dramatoterapie/biblioterapie v procese pomoci človeku so znevýhodnením a jeho rodine.

Abstrakt
CIEĽ: Príspevok prezentuje ergoterapeutický program a zamýšľa sa nad jeho využívaním sociálnymi pracovníkmi a inými odborníkmi v sociálnych službách. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ: Popisovaný ergoterapeutický program je orientovaný na kognitívne a senzomotorické zložky výkonu v cieľovej skupine seniorov umiestnených v inštitucionálnom prostredí. Autorka poukazuje aj na teoretické (ne)ukotvenie ergoterapie v sociálnej práci s doplnením o odbornú pripravenosť sociálnych pracovníkov v súvislosti s realizovaním ergoterapeutickej intervencie ako jednej z odborných činností, ktoré sú vykonávané v sociálnych službách aj pre staršie osoby. METÓDY: Na základe empirických dát z testovacích škál Mini-Mental State Examination, Clock Test, Montreal Cognitive Assessment, The Barthel Index of Activities of Daily Living, ergodiagnostického systému Ertomis boli vytvorené skupiny (kontrolné a experimentálne) s priemerným vekom 68,4 rokov. VÝSLEDKY: Po absolvovaní ergoterapeutického programu dosiahli seniori z experimentálnej skupiny v oblastiach na pozornosť a exekutívne funkcie ($p = 0{,}095$, $t = 11{,}543$) a komunikáciu ($p = 0{,}201$, $t = 10{,}911$) štatistickú významnosť v porovnaní s kontrolnou skupinou. IMPLIKÁCIA PRE SOCIÁLNU PRÁCU: Ergoterapeutický program je prezentovaný ako súčasť skvalitňovania ergoterapeutickej intervencie v sociálnych službách. Analýza z hľadiska obsahovej náplne programu a použitých materiálov je doplnená o odporúčania v súvislosti s uplatňovaním ergoterapeutickej intervencie sociálnym pracovníkom a inými odborníkmi v zariadeniach pre seniorov.

Kľúčové slová
ergoterapia, senior, intervencia, kognitívne funkcie

[1] Kontakt: Doc. PaedDr. Barbora Kováčová, PhD., Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, Katedra pedagogiky a špeciálnej pedagogiky, Hrabovská cesta č. 1, Ružomberok; barbora.kovacova@ku.sk

Abstract
OBJECTIVES: The paper presents an occupational therapy programme (OTP) and rationalizes the use of social workers and other professionals in social services. THEORETICAL BASE: The described OTP is orientated on cognitive and sensorimotor components of performance in the target group of seniors placed in institutional environments. The author refers to the theoretical (non-)grounding of OT in social work with the addition of professional preparedness of social workers regarding the implementation of OT intervention as one of the professional activities conducted in social services for elderly people. METHODS: Test groups were created (control and experimental) based on the empirical data from test scales of the Mini-Mental State Examination, Clock Test, Montreal Cognitive Assessment, the Barthel Index of Activities of Daily Living and the Ertomis OT assessment system., The average age of participants was 68.4 years. OUTCOMES: After participating in the OTP, seniors from the experimental group achieved statistical significance in the areas of attention and executive functions ($p = 0.095$, $t = 11.543$) and communication ($p = 0.201$, $t = 10.911$) compared to the control group. SOCIAL WORK IMPLICATIONS: The OTP is presented as part of the improving quality of OT intervention in social services. The analysis provides recommendations regarding the implementation of OT intervention for social workers and other professionals in facilities for seniors.

Keywords
occupational therapy, senior, intervention, cognitive function

ÚVOD

Starnutie a aj staroba sú obe významnou a jedinečnou etapou ontogenetického vývinu jednotlivca a taktiež sú prirodzenou súčasťou životného cyklu (Balogová, 2005). Je to celoživotný proces, ktorý je vnímaný ako biologický dej, ktorý začína počatím (Křivohlavý, 2011; Ondrušová, 2011) a na konci prichádza staroba (Ondrušová, 2011; Határ, 2014). Práve skupina starších ľudí/seniorov sa podľa Říčana (2004) stáva silnou skupinou, ktorá má záujem spoločensky sa uplatniť, má svoje nároky, svoj spôsob života, svoju jedinečnú historickú skúsenosť, múdrosť, obavy, ale popri tom všetkom aj problémy, ktoré sú často bagatelizované, či popierané zo strany okolia. Aj preto považujeme za potrebné doplniť (a možno i rozšíriť) priestor pre prácu sociálneho pracovníka na uskutočňovanie osobitých postupov a uplatňovanie metód, ktoré sú využívané (alebo by mohli byť, príp. by sa mohla ich kvalita poskytovania zefektívniť vo vzťahu ku klientovi) v rozličných prostrediach pre seniorov.
Ideu konceptu ergoterapeutického programu a následnú verifikáciu považujeme za opodstatnenú, keďže vychádzame z prijatia Národného programu aktívneho starnutia na roky 2014–2020 zo strany Slovenskej republiky (SR). Popisovanú ergoterapeutickú intervenciu hodnotíme ako nevyhnutnú a žiaducu súčasť výkonu sociálneho pracovníka v inštitucionálnom prostredí, v ktorom sú poskytované sociálne služby pre staršie osoby/seniorov. V rámci popísaných základných princípov verejných politík na podporu aktívneho starnutia sme integrovali práve „princíp nezávislosti v súlade s telesnými a kognitívnymi kapacitami seniora/seniorov v zariadeniach pre seniorov" (2014:11). Pre túto cieľovú skupinu považujeme poskytnutie sociálnej pomoci, sociálnej opory, sociálnej služby alebo iných intervencií za celistvú a bezpodmienečnú podporu vzhľadom na Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov. Na základe vyššie uvedeného je ergoterapeutická intervencia považovaná za jednu z odborných činností vykonávaných v sociálnych službách aj pre staršie osoby v súvislosti s ďalšími odbornými činnosťami vykonávanými v sociálnych službách inými odborníkmi.
V texte popisovaný ergoterapeutický program zohľadňuje požiadavky podľa Modelu výkonu zamestnávania (*occupational performance model,* Jelínková et al., 2009: 65), a to konkrétne zamerané na kognitívne a senzomotorické zložky výkonu. Zdôrazňujeme to z toho dôvodu, že ergoterapia je

„Pomoc“ a „kontrola“ v poradenské praxi sociálních pracovníků z pohledu přístupu zaměřeného na řešení

“Assistance” and “Control” in Social Work Counselling Practice from the Perspective of a Solution-Focused Approach

Leoš Zatloukal, Lenka Tkadlčíková

Mgr. Leoš Zatloukal, Ph.D. et Ph.D.,[1] je lektorem kurzů a výcviků v institutu Dalet, vyučuje také na Univerzitě Palackého v Olomouci (CMTF).

Mgr. Lenka Tkadlčíková[2] je studentkou Ph.D. studia „Sociální a spirituální determinanty zdraví“ na Univerzitě Palackého v Olomouci (CMTF), působí také jako vyučující na CARITAS-VOŠ Olomouc.

Abstrakt
CÍLE: Článek se zaměřuje na koncepty „pomoci“ a „kontroly“ v kontextu poradenství z perspektivy přístupu zaměřeného na řešení. Cílem textu je popsat několik teoretických modelů, které mohou být užitečné pro reflexi „pomoci“ a „kontroly“, a zároveň jsou kompatibilní s principy a důrazy zvoleného přístupu. TEORETICKÁ VÝCHODISKA: V textu vycházíme z přístupu zaměřeného na řešení a šířeji rovněž ze systemických/postmoderních přístupů. METODY: V článku jsou prezentovány modely popisující různé aspekty nebo pohledy na téma „pomoci“ a „kontroly“, které pocházejí buď přímo z přístupu zaměřeného na řešení, nebo z příbuzných teorií. Všechny modely jsou kriticky zhodnoceny a „asimilovány“ do zvoleného přístupu. Na příkladu z praxe jsou pak popsány možnosti jejich využití. VÝSLEDKY: Je popsáno sedm modelů reflexe „pomoci“ a „kontroly“, přičemž pět se zabývá „užší“ perspektivou dyády pracovník–klient a zbývající dva volí „širší“ perspektivu dalších aktérů v sociálním kontextu. Každý model je krátce představen, kriticky zhodnocen z perspektivy zvoleného přístupu a je naznačen způsob práce s ním na příkladu z praxe. IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI: Reflexe „pomoci“ a „kontroly“ může přispět k hlubší reflexi spolupráce s klienty v poradensky zaměřené praxi sociálních pracovníků. Popsané modely nabízejí vodítka pro posilování spolupráce i nápravu případných problémů v této oblasti.

Klíčová slova
sociální práce, poradenství, přístup zaměřený na řešení, spolupráce

Abstract
OBJECTIVES: The article focuses on the concepts of “assistance” and “control” in the context of counselling from the perspective of a solution-focused approach. The goal is to describe some

[1] Kontakt: Mgr. Leoš Zatloukal, Ph.D. et Ph.D., CMTF UP, Olomouc, Univerzitní 22; leos.zatloukal@dalet.cz

[2] Kontakt: Mgr. Lenka Tkadlčíková, CMTF UP, Olomouc, Univerzitní 22; lenka.tkadlcikova@caritas-vos.cz

theoretical models that can be useful for reflecting on "assistance" and "control" and at the same time are compatible with solution-focused tenets. Theoretical base: The text is theoretically based on solution-focused approaches and broader systemic/postmodern traditions. METHODS: There are models offering different perspectives coming from solution-focused approaches and related theories. All of them are critically reviewed and "assimilated" into the solution-focused approach. The possibilities of practical work with them are illustrated on a sample case. SOCIAL WORK IMPLICATIONS: Refection on "assistance" and "control" can help in deepening reflection on a "working alliance" with clients in the counselling practice of social workers. The models offer some guidelines for developing a "working alliance" or solving potential raptures in it.

Keywords
social work, counselling, solution-focused approach, cooperation

„Poradenství není něco, co poradce dělá sám nebo co dělá někomu.
Spíše jde o něco, co poradce dělá společně s někým.
Je to vždy „společný podnik", i když poradce a klient
jej mohou vnímat a „fázovat" odlišně."
(Steve de Shazer)

Sociální práce je vnímána jako „pomáhající profese" (Matoušek et al., 2013) a většina sociálních pracovníků pravděpodobně vidí smysl své profese v tom, že pomáhají nějakému člověku. Přes toto zaměření na pomáhání je v sociální práci v posledních desetiletích přítomna i poměrně intenzivní reflexe aspektů „moci" a „kontroly" spojených s pomáháním klientům (např. Van der Laan, 1998; Musil, 2004; Musil, 2008; Kopřiva, 1997; Úlehla, 1999; Votoupal, 2013). Většina poradenských či terapeutických přístupů[3] rovněž nějakým způsobem témata „pomoci" a „kontroly" či téma „moci" reflektuje a nabízí určité strategie, jak s nimi zacházet. V tomto textu se zaměřujeme na téma „pomoci" a „kontroly"[4] v poradenské praxi sociálních pracovníků z perspektivy přístupu zaměřeného na řešení. Cílem je popsat a na ukázce z praxe dokumentovat několik teoretických modelů, které mohou být užitečné pro reflexi „pomoci" a „kontroly" a zároveň jsou kompatibilní s principy a důrazy přístupu zaměřeného na řešení. Některé z těchto modelů se zaměřují na dyádu poradce–klient, jiné se zaměřují na širší kontext (viz obr. 1).

Každý z uvedených modelů reflektuje „pomoc" a „kontrolu" z jiné perspektivy a kromě určitého uvědomění, jak se „pomoc" nebo „kontrola" v poradenské praxi utváří, nabízí poradci i různé (někdy nesourodé) možnosti, jak lze s klienty pracovat. Tím mohou představovat praktickou inspiraci, a to nejen pro poradce zaměřené na řešení, ale i pro poradce využívající jiných teorií. Některé praktické inspirace vztažené k ukázce z praxe jsou pro ilustraci shrnuty v závěru.

[3] Poradenství a (psycho)terapii pojímáme v tomto textu v podstatě jako synonyma, definice obou profesí a srovnání jejich podobností a rozdílů přesahují možnosti tohoto textu, podrobnější informace viz Říháček (2014) či McLeod (2003). V textu používáme rovněž jako synonyma pojmy „poradce", „terapeut", popřípadě obecnější označení „pracovník" či „sociální pracovník".

[4] „Pomoc" a „kontrolu" jako teoretické koncepty uvádíme v textu s uvozovkami, aby je bylo možné jasně odlišit od jakéhokoli jiného užití slov pomoc (pomáhání) a kontrola (kontrolování). Podobně ze stejného důvodu dáváme do uvozovek další pojmy jako „moc", „odpor", „zakázka" apod.

Supervize jako nástroj v prevenci syndromu vyhoření

Supervision as a Tool in Preventing Burnout Syndrome

Veronika Benešová, Edita Šmidmajerová

Mgr. Veronika Benešová, Ph.D.,[1] je odbornou asistentkou Ústavu sociálních a speciálněpedagogických věd na ZSF JU. Věnuje se supervizím a koučinku. Nyní absolvuje výcvik systemické supervize. Oblast dalšího zkoumání se týká genderové problematiky, sociálních patologií a sociologie. Postgraduální studium věnovala otázce homosexuálně orientovaných osob. Spolupracuje s homosexuálně orientovanou komunitou po celé České republice a vybranými organizacemi v Anglii, na Slovensku, v Rakousku a Německu. Od roku 2004 uděleno osvědčení k výkonu zdravotnického povolání bez odborného dohledu – R.N. dosud.

Mgr. Edita Šmidmajerová[2] pracuje jako sociální pracovnice. Studovala na ZSF JU obor rehabilitační – psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory. Svou diplomovou práci zaměřila na problematiku syndromu vyhoření a na supervizi. Je odbornou referentkou oddělení sociálně-právní ochrany.

„*Změna vede k porozumění mnohem častěji než porozumění ke změně.*“ Milton H. Erickson

Abstrakt
CÍLE: Text se zaměřuje na syndrom vyhoření jako účinný nástroj v prevenci syndromu vyhoření, včetně orientace na rizikové skupiny lidí, které nejčastěji syndrom vyhoření postihuje. TEORETICKÁ VÝCHODISKA: Každý pracovník, především pak pracovník v pomáhajících profesích by měl být informován o stresu a o procesu vyhoření, aby se naučil rozeznat příznaky psychického vyčerpání a účinně se tomuto syndromu bránil včasným preventivním opatřením, v našem případě supervizí. METODY: Pro zodpovězení otázky byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie (dotazování, analýza dokumentů) s cílem porozumět lidskému chování z hlediska dané problematiky. Konkrétně tedy byl použit stratifikovaný záměrný výběr. Využita byla technika polostrukturovaného rozhovoru a sekundární analýza dat. Poté následovalo kódování dat a vyhodnocení. VÝSLEDKY: Z provedeného výzkumu vyplynulo, že všichni sociální pracovníci se snaží předcházet vzniku syndromu vyhoření. Ať už ti, u kterých se syndrom objevil, ale také ti, kteří se se syndromem vyhoření ještě nesetkali. Využití supervize přijímají jako účinný nástroj pro podporu a prevenci syndromu vyhoření. IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI: Závěry práce přispívají současné diskusi o nutnosti a vlivu supervize u sociálních pracovníků. Nejčastější metody a techniky prevence příznaků syndromu vyhoření, které terénní sociální pracovníci využívají.

[1] Kontakt: Mgr. Veronika Benešová, Ph.D., Ústav sociálních a speciálněpedagogických věd, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, J. Boreckého 27, 370 11 České Budějovice, pracoviště: Jírovcova 24, 370 04 České Budějovice; benesova@zsf.jcu.cz

[2] Kontakt: Mgr. Edita Šmidmajerová, Oddělení sociálně právní ochrany dětí, Praha 3; smidmajerova.edita@praha3.cz

Klíčová slova
systemická supervize, syndrom vyhoření, prevence, sociální pracovník

Abstract
OBJECTIVES: The paper is focused on burnout syndrome and offers effective tools related to prevention, including an examination of the groups at greatest risk. THEORETICAL BASE: Every worker (mainly those in helping professions) should be informed about stress and the process of burnout, so that they learn to recognize the symptoms of psychological exhaustion and protect themselves against it through effective precautions (in our case, by supervision). METHODS: A qualitative research method was chosen (questioning, document analysis) to understand human behaviour in relation to the issue of the syndrome. We used the technique of the semi-structured interview and secondary data analysis, followed bydata coding and assessment. OUTCOMES: The research showed that all social workers try to prevent burnout syndrome: those who have already noticed the symptoms as well as those who have not faced any yet. Supervision is accepted as an effective tool for the support and prevention of burnout syndrome. IMPLICATION FOR SOCIAL WORK: The conclusions contribute to the current discussion on the importance and effect of supervision in social work. The most frequent methods and prevention techniques of the symptoms of burnout syndrome are used by field social workers.

Keywords
systemic supervision, burnout syndrome, prevention, social worker

"Change leads to understanding much more frequently than understanding to change."
Milton H. Erickson

ÚVOD

Pojem syndrom vyhoření, anglicky nazývaný burn-out syndrom, je termín zaznamenaný již od roku 1974 v práci od H. Freudenbergera, který se inspiroval dílem Grahama Greena s názvem „A Burn Out Case" (Případ vyhoření). V knize je popisován život architekta, který se s velkým elánem pouští do vytváření odvážných plánů. Pokouší se je realizovat, ale postupně nadšení upadá, až nakonec opouští svou práci a ztrácí naději a snahu realizovat své plány (Křivohlavý, 2009). V preventivním opatření je pak důležité počítat se syndromem vyhoření dříve, než k němu doopravdy dojde. U jedince vytvořit reálné cíle, nalézt motivaci ke své práci a začít pozorovat možné příznaky stresu, které na něho působí. Právě ona zmiňovaná supervize v názvu článku je jednou z účinných metod prevence syndromu vyhoření. Výzkum, který volání po supervizi dokazuje, byl zaměřen na terénní sociální pracovníky vykonávající svou profesní činnost, neboť právě tato profese se často setkává s rizikovými faktory, jako je například náročnost terénní sociální práce, náročnost časová a v neposlední řadě náročnost práce s danými cílovými skupinami.

SOUČASNÝ STAV

Syndrom vyhoření (SV), jak uvádí Stibalová (2010), je proces, který vzniká dlouhodobě a u intenzivně pracujících lidí, nejčastěji však u pomáhajících profesí. Není závislý na věku, pohlaví, inteligenci či vzdělání. Může vzniknout na základě akutní reakce na velkou pracovní zátěž již na počátku pracovní kariéry jedince. Podle autorky se nejčastěji jedná o nadšeného zaměstnance, který má velké odhodlání pomáhat, vytvářet nové postupy, přebírá práci za ostatní zaměstnance

Institucionální pomoc v oblasti domácího násilí z perspektivy obětí domácího násilí v partnerském vztahu

Institutional Aid for Domestic Violence from the Perspective of Victims in a Partner Relationship

Blanka Kissová, Romana Lukášová, Daniel Topinka

Mgr. Blanka Kissová[1] vystudovala sociální antropologii na Univerzitě Pardubice, nyní pokračuje ve studiu na doktorském stupni oboru kulturní antropologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Momentálně pracuje jako sociálněvědní výzkumník ve společnosti SocioFactor.

Mgr. Romana Lukášová[2] vystudovala kulturní antropologii na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde pokračuje ve studiu na doktorském stupni oboru sociologie. Momentálně pracuje jako výzkumník kvalitativního výzkumu ve společnosti SocioFactor, s. r. o.

PhDr. Daniel Topinka, Ph.D.,[3] působí jako odborný asistent na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a ve výzkumné organizaci SocioFactor. Vystudoval sociologii a religionistiku, zabývá se problematikou sociální inkluze, antropologií a sociologií migrace, etnicitou a etnickými skupinami a sociologií náboženství.

Abstrakt
CÍLE: Text pojmenovává bariéry osob ohrožených domácím násilím a zabývá se možnostmi a limity odborné pomoci. TEORETICKÁ VÝCHODISKA: Faktorů, které konzervují násilné vztahy a neumožňují obětem je přerušit, je celá řada. Domácí násilí není jednostranným aktem. METODY: Kvalitativní výzkum se zaměřil na pojetí domácího násilí z pohledu ohrožené osoby. Využita byla situační analýza A. E. Clarke (2005), reformulovaná zakotvená teorie, pro lepší porozumění jednotlivým vrstvám pomoci. Analyzováno bylo šest desítek kvalitativních polostrukturovaných rozhovorů. VÝSLEDKY: Přetrvává řada mýtů. Domácí násilí tak může být považováno nezřídka za přijatelnou normu, která se v nějaké podobě ve vztahu prostě vyskytuje, popřípadě může být považováno osobou ohroženou za vlastní selhání. Kromě toho existuje celá řada dalších vnitřních i vnějších bariér a faktorů, díky nimž osoba ohrožená dlouhodobě zůstává v situaci domácího násilí. IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI: Sociální práce se zaměřuje na konkrétní životní situaci, ale dopady násilí jsou dlouhodobé. Je pak nezbytné pojímat domácí

[1] Kontakt: Mgr. Blanka Kissová, SocioFactor, s. r. o., Daliborova 631/22, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory; kissova@sociofactor.eu

[2] Kontakt: Mgr. Romana Lukášová, SocioFactor, s. r. o., Daliborova 631/22, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory; lukasova@sociofactor.eu

[3] Kontakt: PhDr. Daniel Topinka, Ph.D., SocioFactor, s. r. o., Daliborova 631/22, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory; topinka@sociofactor.eu

násilí jako fenomén celospolečenský, který se netýká jen osoby ohrožené, ale i osoby ohrožující, dětí v domácnosti a jejich blízkého okolí.

Klíčová slova
domácí násilí, osoby ohrožené, osoby ohrožující, intervenční centrum, institucionální pomoc, neformální pomoc

Abstract
OBJECTIVES: The text discusses the barriers of people at risk of domestic violence and deals with the possibilities and limits of professional help. THEORETICAL BASE: There are many factors that preserve violent relationships and prevent victims from ending them. Domestic violence is not a unilateral act. METHODS: The qualitative research was aimed at introducing domestic violence from the perspective of an endangered person. A situational analysis by A. E. Clarke (2005), a reformulated grounded theory, was applied for better understanding the different layers of aid. Sixty qualitative semi-structured interviews were analyzed. OUTCOMES: There are a number of myths that were dispelled. Domestic violence can be considered an acceptable norm that appears in a relationship or could be considered as a failure of the vulnerable person. There are also other internal and external barriers and factors which can cause the endangered person to stay in a situation of domestic violence for a long time. SOCIAL WORK IMPLICATION: Social work focuses on a specific life situation, but the effects of violence are long-term. It is then necessary to treat domestic violence as a social phenomenon that does not only concern the vulnerable person, but also the aggressors, the children and others in their surroundings.

Klíčová slova
domácí násilí, osoby ohrožené, osoby ohrožující, intervenční centrum, institucionální pomoc, neformální pomoc

Keywords
domestic violence, victims, perpetrators, intervention centre, institutional support, informal aid

ÚVOD

S osobou ohroženou domácím násilím se ve společnosti stále pojí řada mýtů a stereotypů, které brání osobám ohroženým ukončit násilný vztah. Mezi ně například řadíme přesvědčení, že domácí násilí se vyskytuje pouze v nižších sociálních vrstvách, že je okrajovou záležitostí vyskytující se jen zřídka, že je způsobováno pitím alkoholu (příp. konzumací drog), že je soukromou záležitostí, bývá zlehčováno, pokládáno za chybu oběti, považováno za snadno rozpoznatelné a řešitelné prostřednictvím rodinné terapie (Persefona, 2015). Na osobu ohroženou tyto mýty působí a ta o to více může hledat nedostatky na své straně, nabýt přesvědčení, že si přivodila situaci sama, zažívat pocity selhání a studu.

Mýty a stereotypy však nejsou jedinou bariérou, která ženám v roli osob ohrožených domácím násilím brání v odchodu z násilného vztahu. Faktorů, které konzervují násilné vztahy a znemožňují obětem se z nich vymanit, je více, obvykle se jedná o celý soubor důvodů. Přitom je potřeba mít na paměti, že domácí násilí není jednostranným aktem, ale výsledkem procesu vzájemné interakce a vyhrocení konfliktů mezi partnery. V tomto textu se zaměřujeme právě na partnerské násilí, nejběžnější formu násilí (viz Vojtíšková, 2016).

V tomto příspěvku szjišťujeme, jak osoby ohrožené pojímají zkušenost s domácím násilím. Nejdříve se věnujeme vnitřním a vnějším bariérám při odchodu z násilného vztahu, poté se zaměřujeme na podoby pomoci a podpory, které ohrožené osoby čerpají z prostředí

Doprovázení členů skautu v obtížných životních situacích

Counselling in the Difficult Life Situations of Scout Troop Members

Jana Růžičková, Monika Punová

Bc. Jana Růžičková[1] absolvovala v bakalářském studiu obory Sociální práce a Veřejná politika a lidské zdroje na Fakultě sociálních studií MU v Brně. Nyní pokračuje v magisterském studiu sociální práce. Je dlouholetou vedoucí ve skautu, v praxi se zaměřuje na krizovou intervenci a práci s dětmi.

PhDr. Monika Punová, Ph.D.,[2] působí na Fakultě sociálních studií MU v Brně. Pedagogické aktivity, výzkum i praxi dlouhodobě orientuje především na téma resilience v sociální práci, na sociální práci s rizikovou mládeží a na praxi a supervizi studentů i pracovníků.

Abstrakt
CÍL: Předkládaný empirický text hledá odpovědi na základní výzkumnou otázku „Jaký mají postoj k doprovázení svých členů v obtížných životních situacích činovníci vybraných skautských oddílů a členové oddílů?“ TEORETICKÁ VÝCHODISKA: V rámci konceptualizace je definován koncept doprovázení a objasněny pojmy skauting, činovník, člen, životní situace a postoj. METODY: Pro zodpovězení otázky byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Dílčí výzkumné otázky jsou zaměřeny na kognitivní, emocionální a behaviorální složku postojů. Nástrojem sběru dat byly polostrukturované rozhovory s osmi respondenty – činovníky i členy skautského hnutí. Data byla zpracována na základě otevřeného kódování. VÝSLEDKY: V rámci interakcí mezi skautskými činovníky a jejich členy dochází k přesahu čistě zájmové činnosti k něčemu, co lze charakterizovat jako doprovázení, které má nikoliv profesionální, ale laickou podobu. IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI: Závěry práce lze potenciálně využít v sociální práci s dětmi a mládeží. V rámci intervencí do životních situací dětí a dospívajících – při zvyšování jejich blaha by bylo vhodné, aby se role sociálních pracovníků i skautských činovníků stávaly více komplementárními, a to při vědomí odlišnosti jejich působení.

Klíčová slova
doprovázení, mentor, skauting, skaut, skautský činovník, životní situace

Abstract
OBJECTIVES: This empirical essay is aimed at finding answers to the elementary research question: “What attitudes do scout-masters and members of scout troops adopt towards counselling their members in difficult life situations?” THEORETICAL BASE: The theoretical conceptualization defines counselling, scouting and scout-master, member of the scout troop, life situation and attitude. METHODS: A qualitative strategy was chosen to answer the research question. Partial

[1] Kontakt: Bc. Jana Růžičková, Katedra sociální politiky a sociální práce, Joštova 10, 602 00 Brno; 414630@mail.muni.cz

[2] Kontakt: PhDr. Monika Punová, Ph.D., Katedra sociální politiky a sociální práce, Joštova 10, 602 00 Brno; punova@apps.fss.muni.cz

research questions focus on the cognitive, emotional and behavioural component of attitudes. The tool for collecting data included semi-structured interviews with eight respondents – officials and members of the Scout Movement. Data was processed based on open coding. OUTCOMES: In the context of interactions between scout-masters and members of scout troops, there is an overlap of purely interest-based activity with something that can be characterized as counselling, not professional but laic. SOCIAL WORK IMPLICATIONS: Conclusions can be potentially used in social work with
children and youth. In the context of interventions in the life situations of children and adolescents – in enhancing their well-being, it would be useful for the roles of social workers and scout-masters to become more complementary, and aware of the differences in their functions.

Keywords
counselling, mentor, scouting, scout, scoutmaster, life situation

ÚVOD

Životní trajektorie dětí a dospívajících jsou mnohdy tak spletité, že někdy nedokážou na požadavky a očekávání na ně kladené reagovat pouze vlastními silami. Nemusí se jednat výhradně o ohrožené děti či rizikovou mládež, tato skutečnost může platit i pro jedince, kteří navenek nevykazují maladaptivní chování, případně nemusí být explicitně zřejmá patologie v jejich prostředí. Ti všichni mohou zažívat situace, s jejichž životním zvládáním potřebují pomoci (jako např. problémy spojené s dospíváním, rozvod rodičů, chronická nemoc člena rodiny, smrt v rodině, šikana či ostrakizace ve škole, špatný školní prospěch, život v prostředí sociálně vyloučené lokality, deprivující finanční a bytová situace rodiny, atd.). Tato skutečnost staví profesionály z řad sociálních i dalších pomáhajících pracovníků před nelehkou roli doprovázejících osob při řešení obtíží svých klientů. Toto doprovázení ovšem nemusí být vždy realizováno profesionály z řad pomáhajících profesí. Ne vždy se na ně totiž děti a dospívající dokážou obrátit s žádostí o pomoc. Zde pak nastává prostor pro další aktéry – např. skautské činovníky, kteří mohou představovat významný zdroj pomoci. Tato stať se zaměřuje právě na ně – konkrétně na skautské činovníky a také na členy skautu. Junák, česká odnož skautu, největší mezinárodní organizace dětí na světě, představuje významný mentorský program, protože je největší výchovnou organizací v České republice. Cílem této empirické stati je zodpovědět hlavní výzkumnou otázku: „*Jaký mají postoj k doprovázení svých členů v obtížných životních situacích činovníci vybraných skautských oddílů a členové oddílů?*“ Vycházíme ze základní premisy, že skautští činovníci mohou být významným neformálním zdrojem opory pro své svěřence, a to nejenom tehdy, když zažívají obtíže.

O významu podpůrných vztahů v dětství a dospívání hovoří Eccles, Gottman (2002:96), podle nichž jsou „… *klíčovým „médiem“ vývoje dospívajících. Poskytují prostředí pro zesílení, dobré utváření a konstruktivní zpětnou vazbu růstu v oblasti fyzické, intelektuální, psychické a sociální*“. Taktéž Fraser (2004) hovoří o skutečnosti, že přítomnost mentora, který poskytuje sociální oporu a spojenectví, byla identifikována jako protektivní činitel dětí a dospívajících navzdory různým rizikovým podmínkám. Tuto skutečnost specifikují např. Grossman, Rhodes (2002) a Grossman, Tierney (1998), podle nichž mentorské programy, v nichž jsou mladí lidé schopni vytvářet pevné citové vazby, mají pozitivní dopad na školní přijetí, dosažené vzdělání, mezilidské vztahy a celkově na prosociální chování. Poněkud jinou optikou se na vliv mentorských programů dívá Ungar (2015), který hovoří o pěti typech kapitálu, které mohou v životě dětí představovat významný protektivní potenciál. Podle něj se jedná o zbudovaný kapitál (např. bezpečné ulice, veřejná doprava, školy), přírodní kapitál (země, voda, biologická diverzita), sociální kapitál (vztahy s pečovateli, pocity důvěry a kulturní ukotvení), lidský kapitál (schopnost se učit, hrát si a pracovat) a institucionální kapitál (systémy soc. zabezpečení, zdravotní péče, mentorské programy). Reflexí tohoto pojetí